

RANKING RPO 2016

Rzecznik Praw Obywatelskich wraz ze współpracownikami przygotował ranking problemów w 2016 roku, które stanowiły największe zagrożenie z punktu widzenia przestrzegania praw człowieka i obywatela w naszym kraju. Wskazał też listę spraw, w których odnotowano wyraźny postęp bądź zapowiedziano pozytywne zmiany.

Ranking część I – zagrożenia

Zdaniem RPO, do najważniejszych zagrożeń należą:

1. **NEGATYWNY WPŁYW KRYZYSU KONSTITUCYJNEGO NA OCHRONĘ PRAW I WOLNOŚCI JEDNOSTKI**
2. **WPROWADZANIE ROZWIĄZAŃ USTAWOWYCH OGRANICZAJĄCYCH PRAWA OBYWATELSKIE**
3. **SKALA WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO I BEZDOMNOŚCI**
4. **NIEDOSTATECZNA REAKCJA PAŃSTWA NA PRZYPADKI DYSKRYMINACJI I WZRASTAJĄCĄ LICZBĘ PRZESTĘPSTW MOTYWOWANYCH UPREDZENIAMI**
5. **NIESTABILNOŚĆ PROCEDURY KARNEJ I NARUSZENIE ZAUFANIA OBYWATELI DO SĄDU**
6. **WCIAŻ NIEROZWIĄZANE PROBLEMY DOTYCZĄCE REPRYWATYZACJI**
7. **MAŁOEFEKTYWNY I NIEKOMPLETNY SYSTEM WSPARCIA DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ORAZ OSÓB STARSZYCH**
8. **NIEDOSTATECZNA OCHRONA PRAW KOBIET I WSPARCIE DLA OFIAR PRZEMOCY**
9. **SYTUACJA NIEKTÓRYCH GRUP OSÓB POZBAWIONYCH WOLNOŚCI**
10. **PROBLEMY OBYWATELI NA RYNKU USŁUG FINANSOWYCH**

1. NEGATYWNY WPŁYW KRYZYSU KONSTITUCYJNEGO NA OCHRONĘ PRAW I WOLNOŚCI JEDNOSTKI

NAJPOWAŻNIEJSZYM ZAGROŻENIEM DLA PRAW CZŁOWIEKA W POLSCE JEST PODWAŻANIE NIEZALEŻNOŚCI I SPARALIŻOWANIE PRAC TRYBUNAŁU KONSTITUCYJNEGO

W 2016 r. zostały podjęte liczne próby zmierzające do ograniczenia niezależności Trybunału, zarówno na poziomie ustawowym, jak i w zakresie obsady TK.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

- Prezydent nie dokonał aktu zaprzysiężenia trzech sędziów powołanych przez Sejm poprzedniej kadencji.
- Do orzekania zostali dopuszczeni tzw. sędziowie-dublerzy, pomimo niezgodności z Konstytucją ich powołania.
- Powstaje duża wątpliwość, czy Trybunał będzie mógł wypełniać swoją podstawową, konstytucyjną rolę, a tym samym czy ustawodawca będzie w jakikolwiek sposób ograniczany i kontrolowany w uchwalaniu ustaw ograniczających prawa i wolności obywateli.
- Tymczasem Trybunał Konstytucyjny odgrywa niezwykle ważną rolę, jeżeli chodzi o ochronę obywateli przed państwem. Dzięki strażnikowi Konstytucji, jakim jest Trybunał, jednostka nie powinna się bać własnego państwa. Paraliż konstytucyjny i sytuacja w Trybunale każe się niepokoić m.in. o los wielu spraw wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich i inne podmioty. Częstokroć czekają one wiele miesięcy, a nawet lat na rozpoznanie przez TK, chociaż dotyczą konkretnych problemów i konkretnych krzywd, które się w Polsce dzieją.
- Co gorsza, ustawodawca już w momencie procesu legislacyjnego bierze pod uwagę to, że kontrola konstytucyjna nie będzie wystarczająca i że nie nastąpi szybko. Godzi się zatem na to, aby uchwalać przepisy, które w opinii licznych podmiotów, ekspertów i organizacji pozarządowych są sprzeczne ze standardami konstytucyjnymi oraz międzynarodowymi umowami dotyczącymi praw człowieka .

OGRANICZENIE DEBATY W PARLAMENCIE ORAZ SYSTEMATYCZNE POMIJANIE KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

- Prawo przygotowywane jest pośpiesznie, bez uwzględniania różnych punktów widzenia (większość ustaw procedowana jest jako projekty poselskie, przez co pomijany jest etap uzgodnień eksperckich, rządowych i konsultacji społecznych). To znaczy, że obywatele nie są już chronieni nie tylko przed świadomymi działaniami władzy, która chciałaby ograniczyć ich prawa, ale także przed **skutkami legislacyjnych pomyłek i niedociągnięć**.
- Pod uwagę nie bierze się też kolejnych zaleceń organów międzynarodowych dotyczących rozwiązania trwającego kryzysu konstytucyjnego. **Wobec braku ochrony ze strony sądu konstytucyjnego, obywatelom pozostają tylko sądy powszechne i administracyjne.**
- Jednocześnie **RPO od lat zwraca uwagę na niesprawność wymiaru sprawiedliwości**. Ten problem się pogłębia także dlatego, że wiele stanowisk sędziowskich jest nieobsadzonych. Warto zauważyć, że nadzór administracyjny nad sądami sprawuje Minister Sprawiedliwości, który jest jednocześnie Prokuratorem Generalnym. Funkcję tę pełni czynny polityk, członek rządu, co może wpływać na ograniczenie niezależności prokuratury. Tym bardziej, że Prokurator Generalny otrzymał dodatkowe uprawnienia pozwalające m.in. na podejmowanie decyzji w konkretnych postępowaniach i na ujawnianie pochodzących z nich informacji.
- Wniosek Rzecznika w sprawie zmian dotyczących prokuratury (sygn. K 19/16) – podobnie jak 50 innych wniosków RPO – czeka na rozpatrzenie przez Trybunał Konstytucyjny, jednak ze względu na trwający kryzys konstytucyjny trudno wskazać, jak i kiedy sprawy te zostaną ostatecznie zakończone.

2. WPROWADZANIE ROZWIĄZAŃ USTAWOWYCH OGRANICZAJĄCYCH PRAWA OBYWATELSKIE

PRZYJMOWANE SĄ ROZWIĄZANIA USTAWOWE, KTÓRE MOGĄ PROWADZIĆ DO OGRANICZANIA PRAW CZŁOWIEKA I WOLNOŚCI OBYWATELSKICH. DOTYCZĄ M.IN. INWIGILACJI, OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH, WOLNOŚCI MEDIÓW, PRAWA WŁASNOŚCI, WOLNOŚCI ZGROMADZEŃ

W ciągu roku Sejm przystąpił – lub przystępuje właśnie – do kilku ważnych reform, których konstytucyjność budzi zastrzeżenia, ponieważ zmiany te mogą prowadzić do ograniczania praw człowieka i wolności obywatelskich:

- **Służby państwowe zyskały nowe możliwości gromadzenia informacji o obywatelach, w tym informacji internetowych** (a także prawo blokowania dostępu do internetu). Sposób postępowania i wykorzystywania tych informacji, nie jest poddany niezależnej kontroli. W latach poprzednich RPO wskazywał wielokrotnie na konieczność takiej kontroli, jednak wprowadzone w 2016 r. zmiany poszły w zupełnie inną stronę (m.in. ustawa antyterrorystyczna).

Warto zwrócić też uwagę na inne nierozwiązane problemy dotyczące ochrony prywatności obywateli w różnych życiowych sprawach – m.in. problemy związane z zapewnieniem odpowiedniej ochrony danych osobowych w procedurze profilowania osób bezrobotnych.

Rzecznik złożył do Trybunału Konstytucyjnego wnioski o zbadanie zgodności przepisów tzw. ustawy inwigilacyjnej regulujących: stosowanie kontroli operacyjnej oraz podsłuchów, pobieranie i zatrzymywanie danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych z Konstytucją RP i przepisami prawa międzynarodowego (sygn. K9/16).

- **Ograniczenie wolności mediów.** Media publiczne odgrywają w demokracji szczególną rolę. Muszą stać na straży realizacji interesu publicznego oraz zapewnienia pełnego dostępu do informacji oraz pluralizmu poglądów i idei. Tymczasem w mediach publicznych nastąpił proces zakwestionowania tych wartości, co związane jest głównie z polityką kadrową, stylem pracy mediów publicznych, oraz naruszeniem konstytucyjnej roli Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (co za niekonstytucyjne uznał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 13 grudnia 2016 r., sygn. K 13/16). Efektem jest to, że media publiczne skupiają się na prezentowaniu punktu widzenia władzy, co stanowi ograniczenie debaty publicznej. Dotyka to obywateli szczególnie teraz, gdy poważny kryzys przeżywają również media komercyjne.

Z najwyższym niepokojem należy ponadto odnotować próby utrudniania pracy dziennikarzy w parlamencie.

- **Zagrożona jest wolność zgromadzeń publicznych.** W ubiegłym roku RPO przyjęcie nowego Prawa o zgromadzeniach uznał za sukces (wcześniej obowiązujące przepisy nie zapewniały m.in. efektywnej procedury odwoławczej od decyzji o zakazie zgromadzenia). W grudniu 2016 r. uchwalona została ustawa, która radykalnie ogranicza wolności zgromadzeń, m.in. przez rezerwowanie przestrzeni publicznej na tzw. zgromadzenia cykliczne i ograniczenie prawa do kontrdemonstracji. Prezydent skierował nowelizację Prawa o Zgromadzeniach do Trybunału Konstytucyjnego.
- **Nie można mówić o prawach człowieka bez organizacji pozarządowych.** Wspieranie działań trzeciego sektora to jedno z najważniejszych zadań państwa prawnego, różnych instytucji i samych obywateli. Muszą więc budzić najwyższe zaniepokojenie zapowiedzi zmian dotyczących sposobu finansowania tych organizacji, które – o czym warto wciąż przypominać – wykonują na rzecz obywateli zadania zlecone przez państwo. Niepokojące jest także przedstawianie organizacji pozarządowych w negatywnym świetle w mediach publicznych.

3. SKALA WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO I BEZDOMNOŚCI

UTRZYMUJĄ SIĘ ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z TEGO, ŻE WIELE GRUP I ŚRODOWISK DOTKNIĘTYCH JEST WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM I ŻYJE W SKRAJNEJ BIEDZIE; BRAKUJE SKOORDYNOWANYCH DZIAŁAŃ NA RZEC PRZECIWDZIAŁANIA BEZDOMNOŚCI

Duże nadzieje budzi rządowy program Mieszkanie+ . Zgodnie z założeniami, ma on wspierać budowę mieszkań dla osób, które nie mają zdolności kredytowej i nie są w stanie wynajmować mieszkań na wolnym rynku. Ich wynajęcie ma być tańsze niż na rynku m.in. dzięki wykorzystaniu państwowych gruntów, będzie istniała też możliwość nabycia do nich prawa własności. Z zapowiedzi wynika, że czynsz w takim mieszkaniu ma nie przekraczać 10-20 zł za metr. Realne wdrożenie tego programu byłoby na pewno zjawiskiem pozytywnym, lecz dotyczy to nie tyle roku 2016, co raczej lat następnych.

Doceniając ten ważny społecznie projekt, Rzecznik musi jednak zwrócić uwagę na problem osób, których nie tylko nie stać na kredyt, ale i nawet na niewygórowany czynsz, czyli osób o najniższych dochodach. Im potrzebne są mieszkania komunalne i socjalne.

- **Dziś jest ich za mało, m.in. dlatego, że przez lata zasoby komunalne były prywatyzowane, a nowe zasoby nie powstawały. Efektem jest m.in. długie oczekiwanie (czasami trwa to nawet kilkanaście lat!).** Rzecznik Praw Obywatelskich od dawna wskazuje, że bez wsparcia państwa gminy nie poradzą sobie same: tanich mieszkań jest już i tak za mało, ludzie się zadłużają, ale wyroków eksmisyjnych nie da się wyegzekwować, bo... nie ma mieszkań, do których mogliby się przenieść lokatorzy, a na ich budowę gminy nie mają pieniędzy.
- W takiej sytuacji grupą szczególnie narażoną są osoby z niepełnosprawnościami. **Gminy nie mają bowiem obowiązku tworzenia lokali komunalnych i socjalnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.** Wiele osób skarży się do RPO na to, że gmina oferuje im lokale socjalne, które są położone na wysokich kondygnacjach bez windy, w innej miejscowości lub też z dala od przystanków komunikacji miejskiej, z dala od przychodni lekarskich czy szkół (w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami).
- Dopiero przygotowywana jest duża nowelizacja ustawy o ochronie praw lokatorów, która m.in. wprowadzi zachęty do budowy mieszkań socjalnych, ale znajdują się w niej także propozycje budzące poważne zastrzeżenia (**chodzi m.in. o planowane zniesienie gwarancji nieeksmitowania na bruk osób w szczególnej sytuacji życiowej**).
- Projektowana jest nowelizacja ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, która ma zrealizować trzy wyroki Trybunału Konstytucyjnego (m.in. kwestia zasad finansowych przenoszenia na lokatorów prawa własności dawnych tzw. mieszkań zakładowych przejętych w przeszłości przez spółdzielnie mieszkaniowe, zasady rozliczania wkładów mieszkaniowych, zasady przekazywania środków zgromadzonych na funduszu remontowym spółdzielni), ale brak jest jeszcze konkretnych terminów.

4. NIEDOSTATECZNA REAKCJA PAŃSTWA NA PRZYPADKI DYSKRYMINACJI I WZRATAJĄCĄ LICZBĘ PRZESTĘPSTW MOTYWOWANYCH UPREDZENIAMI

WZRASTA LICZBA PRZESTĘPSTW MOTYWOWANYCH UPREDZENIAMI Z UŻYCIEM PRZEMOCY FIZYCZNEJ ORAZ PRZYPADKÓW MOWY NIENAWIŚCI. JEDNOCZEŚNIE CIĄGLE BRAKUJE EFEKTYWNYCH MECHANIZMÓW ŚCIGANIA SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW MOTYWOWANYCH NIENAWIŚCIĄ I NA TLE RASISTOWSKIM

- Obserwowane od połowy 2015 roku narastanie niechęci do obcych, innych, uchodźców, przybrało w 2016 roku na sile. Za falą mowy nienawiści nastąpiły przypadki użycia siły, agresji wobec osób mających inny kolor

lub karnacją skóry, mówiących innym językiem. Zjawisko to jest lekceważone przez władzę. Przeciwwstawili mu się jedynie samorządowcy, w tym prezydenci dużych miast, jak również przedstawiciele środowisk akademickich (Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich).

- Przyzwolenie na mowę nienawiści w debacie publicznej, akceptacja prawa skrajnych środowisk do używania języka nienawiści w odniesieniu do różnych grup społecznych (środowisk nieheteroseksualnych, walczących o prawa kobiet i równe traktowanie, cudzoziemców, mniejszości narodowych i religijnych) powodują, że **problem „mowy nienawiści” staje się palącym problemem społecznym, powoduje narastanie napięcia, agresji, lęku. Zagrożone staje się bezpieczeństwo jednostek i grup wyróżniających się.** Polska przestaje być krajem, do którego warto przyjechać na studia, czy zamieszkać, bo nie potrafi zapewnić bezpieczeństwa na odpowiednim poziomie.
- **W ostatnim roku szczególnie niepokojący jest wzrost liczby tych przestępstw, które ukierunkowane są bezpośrednio na ofiarę, tj. pobić, naruszeń nietykalności cielesnej, czy też znieważenia w kontakcie bezpośrednim.**
- Dane statystyczne Policji potwierdzają, że w roku 2016 doszło do lawinowego wzrostu incydentów o charakterze ksenofobicznym wymierzonych w muzułmanów i Arabów. Informacje te pozwalają przypuszczać, że wzrost liczby przestępstw w sposób bezpośredni wiąże się z radykalizacją nastrojów społecznych, w tym krytycznych wypowiedzi osób publicznych na temat uchodźców i muzułmanów. Nie maleje też liczba przypadków tzw. mowy nienawiści w szczególności w Internecie. Pomimo licznych propozycji i inicjatyw podejmowanych zarówno przez organizacje pozarządowe, jak i Rzecznika Praw Obywatelskich, do chwili obecnej nie udało się wypracować efektywnych narzędzi przeciwdziałania temu zjawisku. Ofiarą mowy nienawiści padają też przedstawiciele środowisk zaangażowanych na rzecz ochrony praw człowieka, rozwoju społeczeństwa otwartego i przeciwdziałania dyskryminacji.
- **Gwarancje jednakowej dla wszystkich i skutecznej ochrony przed dyskryminacją nie zostały w Polsce zapewnione w stopniu wystarczającym.** Polskie przepisy stosują hierarchizację kryteriów dyskryminacyjnych, a w konsekwencji niektórym grupom mniejszościowym (np. cudzoziemcy, mniejszości narodowe i etniczne, mniejszości religijne) przysługuje wyższa ochrona niż innym (np. osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, osoby nieheteroseksualne).
- Brakuje rzetelnej i kompleksowej edukacji antydyskryminacyjnej opartej na zasadzie otwartości i szacunku do drugiego człowieka. Z badań przeprowadzonych przez RPO wynika, że istotny procent Polaków nie wie, iż dyskryminacja jest zabroniona w takich obszarach jak zatrudnienie i rynek pracy (67%) lub dostęp do dóbr i usług (75%). Ponad 90% osób, które doświadczyły dyskryminacji w ciągu ostatniego roku, nie zgłosiły tego faktu żadnej instytucji publicznej, co oznacza że pozostały bez jakiegokolwiek wsparcia ze strony państwa.

CORAZ BARDZIEJ WIDOCZNYM PROBLEMEM STAJE SIĘ SYTUACJA CUDZOZIEMCÓW NA WSCHODNIEJ GRANICY POLSKI

- Polska zobowiązała się do udzielania pomocy osobom, które proszą o ochronę międzynarodową. Tymczasem nasz kraj tych zobowiązań nie dotrzymuje, co osłabia cały system międzynarodowej ochrony.

- **Polska nie ma też skutecznych zasad postępowania z cudzoziemcami, którzy mogli być ofiarami przemocy oraz ofiarami tortur w kraju, z którego uciekli.** Straż Graniczna nie identyfikuje tych osób, a co za tym idzie – nie jest udzielana im właściwa pomoc medyczna i psychologiczna, prawna. Od kilku miesięcy kilkuset cudzoziemców, pochodzących głównie z Czeczenii i Tadżykistanu, bezskutecznie próbuje wjechać na terytorium Polski, między innymi po to, aby ubiegać się w naszym kraju o ochronę międzynarodową (status uchodźcy).
- Oczekując na wpuszczenie do Polski cudzoziemcy ci żyją w przygranicznych miejscowościach na Białorusi lub Ukrainie, w dramatycznych często warunkach, bez wsparcia i środków do życia. Podjęte przez Rzecznika interwencje, a zwłaszcza niezapowiedziane wizytacje dwóch przejść granicznych w Terespolu i Medyce, potwierdziły, że obowiązujące procedury przekraczania granicy nie zabezpieczają w sposób wystarczający prawa cudzoziemców do poszukiwania w Polsce ochrony międzynarodowej. Nie chronią one cudzoziemców przed arbitralną decyzją służb granicznych, co do odmowy prawa wjazdu na terytorium Polski i nieprzyjęcia wniosku o ochronę.

5. NIESTABILNOŚĆ PROCEDURY KARNEJ I NARUSZENIE ZAUFANIA OBYWATELI DO SĄDU

CZĘSTE ZMIANY PRAWA KARNEGO NARUSZAJĄ ZASADĘ ZAUFANIA OBYWATELI DO PAŃSTWA I STANOWIONEGO PRZEZ NIE PRAWA ORAZ ZASADĘ PRYZWOITEJ LEGISLACJI. MOGĄ TEŻ WPŁYWAĆ BEZPOŚREDNIO NA PRAWO DO SĄDU

Dochodzi do sytuacji, w których **sądy zmuszone są do stosowania jednocześnie kilku wersji Kodeksu postępowania karnego**. Przedmiotem wystąpienia Rzecznika do Ministra Sprawiedliwości były zagadnienia dotyczące między innymi:

- ograniczenia dostępu do obrońcy,
- nakładania na sąd obowiązku przeprowadzania dowodów pozyskanych niezgodnie z prawem,
- zawężenia możliwości orzekania odszkodowania za nieprawidłowe działanie organów ścigania i sądów,
- poszerzenia odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań w sytuacji, gdy świadek obawia się, że odpowiedź spowoduje odpowiedzialność karną grożącą jemu lub jego najbliższym.

Podobnie jak w poprzednim stanie prawnym nowe przepisy procedury karnej również pozwalające na **przedłużenie tymczasowego aresztowania nie zawierają mechanizmów** nakazujących sądowi w sposób szczególnie ostrożny podejmować decyzję. Narusza to zasadę zaufania obywatela do państwa, zasadę dostatecznej określoności przepisów prawa i zasady ich tworzenia. Zastrzeżenia, co do zgodności z Konstytucją budzi także przepis pozwalający na stosowanie tymczasowego aresztowania wyłącznie z uwagi na grożącą surową karę pozbawienia wolności, a także na podstawie samodzielnej przesłanki wynikającej z ustawy antyterrorystycznej. Rzecznik Praw Obywatelskich złożył w tej sprawie wnioski do Trybunału Konstytucyjnego (sygn. K3/16).

6. WCIĄŻ NIEROZWIĄZANE PROBLEMY DOTYCZĄCE REPRYWATYZACJI

BRAK UREGULOWAŃ PRZYGOTOWANYCH W NALEŻYTY SPOSÓB I Z POSZANOWANIEM KONSTITUCYJNYCH ZASAD PROWADZI DO NARUSZANIA NIE TYLKO PRAW BYŁYCH WŁAŚCICIELI, ALE TAKŻE LOKATORÓW I CAŁYCH LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI. UTRUDNIA OBRÓT NIERUCHOMOŚCIAMI I ROZWÓJ INWESTYCYJNY, NADMIERNIE I NIEPOTRZEBNIE OBCIĄŻA SYSTEM SĄDOWY

- Problemy dotyczące reprivatyzacji – które RPO sygnalizuje po raz kolejny – narastają. Brak uregulowań systemowych i wieloletnie zaniechania legislacyjne rodzą kolejne problemy, które obecnie próbuje się rozwiązywać w sposób doraźny. **Jaskrawym przykładem jest projektowana ustawa powołująca tzw. komisję weryfikacyjną** (ustawa o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich wydanych z naruszeniem prawa). Nadal nie został wdrożony wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 maja 2015 r. w sprawie P 46/13, dotyczący możliwości stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnych sprzed bardzo wielu lat; regulacja taka ma zasadnicze znaczenie w sprawach reprivatyzacyjnych. **Nie zostały też uregulowane zasady kwestionowania rozstrzygnięć komisji regulacyjnych i komisji majątkowej** (dotyczących zwracania majątków kościołom i związkom wyznaniowym) na drodze sądowej.
- Nieuregulowane stany prawne nieruchomości naruszają bezpieczeństwo prawne obywateli wywodzących swoje prawa z historycznych aktów prawnych, które nadal mogą być podważane (np. dekret o reformie rolnej, dekret o nacjonalizacji lasów itp.) Dotyczy to znacznych obszarów kraju i utrudnia obrót nieruchomościami oraz rozwój inwestycyjny, nadmiernie i niepotrzebnie obciąża system sądowy. Z pewnością nadal szczególnej uwagi wymagać będzie też problem, w jaki sposób chronić lokatorów budynków zwracanych poprzednim właścicielom.

7. MAŁOEFEKTYWNY I NIEKOMPLETNY SYSTEM WSPARCIA DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ORAZ OSÓB STARSZYCH

BRAKUJE SKUTECZNEGO SYSTEMU NADZORU I KONTROLI NAD DZIAŁALNOŚCIĄ PLACÓWEK OPIEKI CAŁODOBOWEJ. NIE FUNKCJONUJE SYSTEM WSPÓLDZIAŁANIA SZPITALI I OŚRODKÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W ODNIESIENIU DO OSÓB WYMAGAJĄCYCH SPECJALISTYCZNYCH USŁUG OPIEKUŃCZYCH. BRAKUJE SYSTEMOWEGO WSPARCIA DLA OSÓB DOROSŁYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ ORAZ Z AUTYZMEM. UTRUDNIONY JEST DOSTĘP DO USŁUG ASYSTENTA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ

- **Niedostępność całodobowego wsparcia środowiskowego dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów.** W 2016 roku w Polsce ponad 80 tys. osób mieszkało w domach pomocy społecznej. Średnio w jednym DPS zamieszkuje ponad 100 osób. Taką formę opieki uważano niegdyś za najlepszą dla zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami i seniorom wsparcia, żywienia i schronienia, ale wnioski kierowane do Rzecznika Praw Obywatelskich wskazują, że forma ta nie pozwala na uwzględnienie indywidualnych potrzeb tych osób, ani na zapewnienie im odpowiedniego wsparcia niezbędnego do pełnego włączenia w społeczeństwo. W porównaniu z liczbą mieszkańców w domach pomocy społecznej, liczba osób korzystających z innych form całodobowego wsparcia jest znikoma. W szczególności niepokojący jest **słaby rozwój mieszkań chronionych,**

które dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych powinny stanowić realną alternatywę pobytu w domach pomocy społecznej.

- W efekcie **rozszerza się sieć placówek, które obok domów pomocy społecznej zapewniają, w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, w podeszłym wieku lub przewlekłe chorym.** Część z nich prowadzi taką działalność bez zezwolenia, bez należytej gwarancji zapewnienia odpowiedniego poziomu usług i zabezpieczenia potrzeb osób niepełnosprawnych albo przewlekłe chorych. Zdarzają się przypadki naruszania godności tych osób, a nawet zagrożenia ich życia lub zdrowia. W tej sytuacji konieczne jest stworzenie systemu nadzoru i kontroli nad działalnością placówek opieki całodobowej.
- Towarzyszyć temu powinno **wprowadzenie systemu współdziałania szpitali oraz ośrodków pomocy społecznej** w zakresie zapewnienia specjalistycznych usług opiekuńczych osobom samotnym po opuszczeniu szpitala.
- **Brak należytego systemu wsparcia dla opiekunów osób z niepełnosprawnością.** Do niedawna osoby sprawujące pieczę nad bliskimi niepełnosprawnymi otrzymywały świadczenie pielęgnacyjne w jednolitej wysokości. Obecnie świadczenie pielęgnacyjne może otrzymać tylko matka lub ojciec, jeżeli rezygnuje z pracy w celu opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem. Świadczenie to przysługuje kiedy niepełnosprawność powstała przed ukończeniem przez dziecko 18. roku życia lub 25. roku życia, jeśli się uczy. Świadczenie to przysługuje w kwocie 1300 złotych i od przyszłego roku jego wysokość podlegać będzie corocznej waloryzacji.

Znacznie niższą pomoc otrzymują opiekunowie dorosłych osób z niepełnosprawnością. Przysługuje im specjalny zasiłek opiekuńczy w wysokości 520 złotych, a prawo do jego otrzymania uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego. W tej samej wysokości wypłacany jest zasiłek dla opiekuna.

- Ponadto mamy do czynienia ze zróżnicowaniem sytuacji prawnej osób opiekujących się dorosłymi członkami rodziny i ubiegających się z tego tytułu o świadczenie pielęgnacyjne w zależności od tego, kiedy powstała niepełnosprawność. **Zróżnicowanie to Trybunał Konstytucyjny uznał za niekonstytucyjny wyrokiem z dnia 21 października 2014 r., sygn. akt K 38/13.** Trybunał uznał, że zróżnicowanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osób sprawujących opiekę nad osobą niepełnosprawną po ukończeniu przez nią 18. roku życia lub 25. roku życia ze względu na moment powstania niepełnosprawności narusza konstytucyjną zasadę równości. Wyrok ten nie został dotychczas wykonany.

Realizacja tego wyroku Trybunału Konstytucyjnego powinna być elementem szerszych działań, ukierunkowanych na stworzenia zgodnego z konstytucyjnymi zasadami równości i sprawiedliwości społecznej systemu wsparcia udzielanego przez państwo opiekunom osób z niepełnosprawnością.

- Kolejnym problemem opiekunów jest brak wsparcia w środowisku lokalnym – w tym **niedostosowanie sieci i oferty środowiskowych domów samopomocy do potrzeb rodzin osób z niepełnosprawnością.** W ten sposób cały ciężar opieki spada na rodziny. Brakuje m.in. odpowiedniej liczby miejsc w placówkach edukacyjno-rehabilitacyjnych oraz finansowania adekwatnego do potrzeb (organizacje pozarządowe zarzucają głównie niedostateczne finansowanie warsztatów terapii zajęciowej - WTZ i środowiskowych domów samopomocy - ŚDS), jak też utrudniony dostęp do usług asystenta osoby niepełnosprawnej.

- **Osoby chorujące psychicznie są stygmatyzowane przez język debaty publicznej.** Często stosowane jest przenośne użycie pojęć medycznych w debacie w odniesieniu do oponentów politycznych („schizofrenia polityczna, festiwal paranoi, obłąd polityczny, erupcja obłądu politycznego, jesteśmy w domu wariatów, on się nadaje do psychiatrika”).
- Fakt ten potwierdzają badania wykonane na zlecenie RPO – monitoring ośmiu wybranych tytułów prasowych pod kątem analizy języka używanego w polskiej debacie publicznej wobec osób chorujących psychicznie. Język pogłębia zjawisko stygmatyzacji, dyskryminacji i wykluczenia tej grupy osób, która stanowi około 25% populacji. Stygmatyzacja i trudny dostęp do opieki zdrowotnej powoduje, że wiele osób ukrywa chorobę, wstydzi się jej lub jej nie leczy – co powoduje niekiedy dramatyczne skutki.

8. NIEDOSTATECZNA OCHRONA PRAW KOBIET I WSPARCIE DLA OFIAR PRZEMOCY

BRAKUJE EFEKTYWNYCH MECHANIZMÓW PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY WOBEC KOBIET, KOMPLEKSOWEGO WSPARCIA OFIAR ORAZ INSTRUMENTÓW POZWALAJĄCYCH NA NATYCHMIASTOWĄ IZOLACJĘ SPRAWCY OD OFIARY. NIE URUCHOMIONO OGÓLNOPOLSKIEGO, CAŁODOBOWEGO I BEZPŁATNEGO TELEFONU ZAUFANIA DLA OFIAR PRZEMOCY. W ISTOTNY SPOSÓB OGRANICZONO WSPARCIE FINANSOWE KIEROWANE DO ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH ŚWIADCZĄCYCH KOMPLEKSOWE WSPARCIE DLA OFIAR PRZEMOCY DOMOWEJ

- **Niedostateczne gwarancje praw kobiet rodzących.** Wśród zdefiniowanych przez Rzecznika głównych problemów znajdują się: kwestie związane z dostępnością znieczulenia zewnątrzoponowego (są całe regiony w kraju, gdzie znieczulenie po prostu nie jest dostępne), naruszanie prawa pacjentek do informacji i udzielania świadomej zgody na świadczenie zdrowotne, a także funkcjonowanie tzw. „standardów opieki okołoporodowej”. Szczególnie niepokojącym sygnałem jest przy tym likwidacja wspomnianych „standardów”, do której ma dojść najpóźniej z końcem 2018 r.
- **Brak efektywnych mechanizmów przeciwdziałania przemocy wobec kobiet oraz kompleksowego wsparcia ofiar.** Nieustającym problemem jest skala przemocy domowej oraz przemocy wobec kobiet. Nieskuteczna jest zwłaszcza ochrona i wsparcie oferowane ofiarom takiej przemocy. W polskim systemie prawnym brakuje instrumentów pozwalających na natychmiastową izolację sprawcy od ofiary. W wielu województwach nie funkcjonuje ani jeden specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy. Nie wszystkie powiaty opracowują i realizują programy korekcyjno-edukacyjne, a liczba sprawców zobowiązanych do uczestniczenia w tych programach jest dalece niewystarczająca. Nie uruchomiono całodobowego i bezpłatnego ogólnopolskiego telefonu zaufania dla ofiar przemocy. Dodatkowo w istotny sposób ograniczono wsparcie finansowe kierowane do organizacji pozarządowych świadczących kompleksowe wsparcie dla kobiet-ofiar przemocy domowej.
- **Z niepokojem należy także odnotować publiczne wypowiedzi niektórych członków rządu o potrzebie wypowiedzenia tzw. Konwencji sambulskiej ustanawiającej międzynarodowe standardy dotyczące przeciwdziałania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.**

W POLSKICH WIĘZIENIACH PRZEBYWAJĄ OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ I PSYCHICZNĄ, KTÓRE NIGDY NIE POWINNY TAM TRAFIĆ, JEDNAK NIE MAMY SYSTEMU, KTÓRY BY TEMU ZAPOBIEGŁ. PROBLEMEM SĄ TAKŻE PRZEDŁUŻAJĄCE SIĘ ARESZTY TYMCZASOWE, KWESTIE PRZEPROWADZANIA BADAŃ U OSÓB OSADZONYCH, CZY ODBIERANIE DZIECI NIELETNIM MATKOM, KTÓRE PRZEBYWAJĄ W MŁODZIEŻOWYCH OŚRODKACH WYCHOWAWCZYCH

- W polskich zakładach karnych przebywają osoby, które zostały skazane, choć stwierdzona u nich niepełnosprawność intelektualna sprawia, że nie rozpoznają one znaczenia swoich czynów tak jak dorosłe osoby sprawne intelektualnie. Jest to problem systemowy, gdyż **nasz wymiar sprawiedliwości nie jest w stanie wychycić informacji o niepełnosprawności intelektualnej lub chorobie psychicznej na odpowiednim etapie postępowania**, tak by znaleźć rozwiązanie adekwatne do sytuacji. Biuro RPO stwierdza to po analizie akt sądowych oraz rozmowie z ponad **100 osadzonymi** z niepełnosprawnością intelektualną lub chorującymi psychicznie.

Brak reakcji policjanta w czasie przesłuchania na nietypowe zachowanie osoby i nieodnotowanie tego faktu w dokumentacji powoduje brak reakcji prokuratora, kuratora, i kończy się wydaniem wyroku w trybie nakazowym (bez obecności zainteresowanego). Kończy się to (skoro skazany, który np. nie umie czytać i pisać, nie rozumie i nie wykonuje przysłanego mu postanowienia sądu) wymierzeniem kary zastępczej - pozbawienia wolności.

W jednostkach penitencjarnych przebywają też osoby chore psychicznie, które zachorowały w trakcie odbywania kary. Służba Więzienna powinna reagować i zawiadamiać sąd penitencjarny o każdym takim przypadku.

- **Brak obowiązkowych badań medycznych wszystkich osób zatrzymywanych przez Policję oraz nierzetelne badania osób zatrzymanych i doprowadzonych na badanie medyczne.** W konsekwencji osoby, które - ze względu na stan zdrowia, czy ryzyko popełnienia samobójstwa – nie powinny znaleźć się w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych, jednak są w nich umieszczane. Ponadto **Policja nie otrzymuje informacji o tym, że zatrzymany może być osobą z niepełnosprawnością intelektualną czy z zaburzeniami psychicznymi**, a właśnie ta informacja powinna być przekazywana przez lekarza. Dzięki tej informacji można byłoby wdrożyć odpowiednią procedurę i uniknąć zamykania osób, które nie są w stanie odpowiadać za własne czyny.
- **Przestępstwo tortur – w świetle unormowań polskiego kodeksu karnego – nie istnieje**, a przepisy stanowiące o odpowiedzialności karnej, którą ewentualnie można by powiązać z tego rodzaju zbrodnią, są rozproszone. Słowo „tortury” pojawia się tylko w kontekście jeńców wojennych. Taki stan prawny nie odpowiada rekomendacjom międzynarodowym, zwłaszcza Komitetu ONZ przeciwko Torturom. Zaleca on bowiem wprowadzenie w ustawodawstwach poszczególnych państw przepisu karzącego stosowanie tortur, zgodnie z definicją tego rodzaju zbrodni zawartą w art. 1 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur (CAT). Precyzyjna definicja ułatwia zapobieganie łamaniu praw człowieka, a funkcjonariuszom służb – zrozumienie, jaka reakcja w danej sytuacji jest dopuszczalna, a jaka nie.
- **Brak systemowego rozwiązania problemu nieletnich dziewcząt w ciąży oraz nieletnich matek z dzieckiem przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych (MOW).** W przeciwieństwie do dorosłych

kobiet, które np. odbywają karę pozbawienia wolności w więzieniach, dziewczynom w MOW-ach odbiera się dzieci. W wielu przypadkach tylko nadzwyczajne działania dyrektorów placówek zapobiegły rozłączeniu matek z dziećmi. Jednak w żaden sposób nie jest to uregulowane prawnie i zależy przede wszystkim od zaangażowania i podejścia przedstawicieli wielu instytucji.

10. PROBLEMY OBYWATELI NA RYNKU USŁUG FINANSOWYCH

NADAL AKTUALNE POZOSTAJĄ PROBLEMY OSÓB STARSZYCH I NIEPORADNYCH, WOBEC KTÓRYCH STOSOWANE SĄ NIEUCZCIWE PRAKTYKI HANDLOWE PRZEZ PRZEDSIĘBIORCÓW, INSTYTUCJE BANKOWE, A TAKŻE TZW. PARABANKI

- Wzrasta liczba osób, które ulegają namowom akwizytorów czy doradców finansowych, i podejmują decyzje sprzeczne z własnym interesem – bo przeżywszy większość życia w świecie niedoborów nie nawykły do odmowy. Rzecznik Praw Obywatelskich wyraża zaniepokojenie zarówno brakiem skutecznych regulacji prawnych, jak i działań państwa, które zwiększyłyby ochronę prawną i zminimalizowały skali nadużyć.
- Nie rozwiązane pozostają problemy związane z kredytami „frankowymi”. Umowy zawierają często klauzule, które są niejasne, niejednoznaczne i nieczytelne dla klientów. Niektóre z tych klauzul można podważać jako niedozwolone. Ale do pomocy potrzeba prawników specjalizujących się w prawie bankowym. Miedzy innymi dlatego **Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Finansowy podjęli wspólną akcję informacyjną: „Masz kłopot z pożyczką frankową? Dowiedz się, co możesz zrobić”.**

Powyższe problemy oczywiście nie wyczerpują listy zagrożeń. Nie można też bezwzględnie stwierdzić, który z nich jest bardziej pilny do rozwiązania. Jest to wybór wynikający z analizy tysięcy skarg napływających do Biura RPO oraz oceny zmian w naszym kraju z punktu widzenia misji Rzecznika. Wiele z tych problemów jest sygnalizowane już od lat, Rzecznik podejmuje też odpowiednie, mieszczące się w jego kompetencjach działania. Jednak istotne efekty w dłuższym czasie może przynieść tylko właściwa polityka państwa, aktywność samorządów i determinacja społeczeństwa obywatelskiego. Dlatego opracowany przez nas i podawany do wiadomości publicznej ranking można traktować również jako listę wyzwań, przed którymi dzisiaj stoimy.

Ranking część II – pozytywwy

RPO stara się dostrzec każdy wysiłek, działanie czy deklarację prowadzącą do rozwiązywania najważniejszych problemów obywateli. Dlatego wskazuje też zdarzenia i obszary, gdzie widoczne są pozytywne zmiany bądź czynione są kroki w dobrym kierunku.

Zdaniem RPO, wyróżnić należy następujące działania:

- 1. PODNIESIENIE PŁACY MINIMALNEJ ORAZ WPROWADZENIE MINIMALNEJ STAWKI GODZINOWEJ PRZY REALIZACJI UMÓW CYWILNOPRAWNYCH**
- 2. STOSOWANIE PRZEZ ADMINISTRACJĘ RZĄDOWĄ KLAUZUL SPOŁECZNYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH**
- 3. PROGRAM RODZINA 500+**
- 4. ODSZKODOWANIA DLA OFIAR STANU WOJENNEGO**
- 5. WAŻNA UCHWAŁA SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWIE „OSOBY NAJBLIŻSZEJ”**
- 6. WZMOCNIENIE PRAW OSÓB UBEZWŁASNOWIENIOWANYCH UMIESZCZANYCH W DOMACH POMOCY SPOŁECZNEJ**
- 7. ZAPOWIADANE ZMIANY PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH SUMY GWARANCYJNEJ PRZY OBOWIĄZKOWYCH UBEZPIECZENIACH OD ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ**
- 8. STARANIA WŁADZ DOTYCZĄCE LEPSZEJ EGZEKUCJI ALIMENTÓW**

1. PODNIESIENIE PŁACY MINIMALNEJ ORAZ WPROWADZENIE MINIMALNEJ STAWKI GODZINOWEJ PRZY REALIZACJI UMÓW CYWILNOPRAWNYCH

RZECZNIK Z SATYSFAKCJĄ PRZYJMUJE DZIAŁANIA NA RZECZ PODNIESIENIA PŁACY MINIMALNEJ I MINIMALNEJ STAWKI GODZINOWEJ DLA PRACUJĄCYCH NA UMOWACH ZLECENIACH ORAZ UMOWACH O ŚWIADCZENIE USŁUG, W TYM SAMOZATRUDNIENIOWANYCH.

- Najniższa płaca krajowa od 1 stycznia 2017 roku będzie wynosić 2 tys. zł brutto, co oznacza wzrost o 8,1 proc. (150 zł) w stosunku do 2016 r. Podniesienie płacy minimalnej poprawia sytuację bytową pracowników oraz ich rodzin oraz ogranicza możliwość ich wyzysku. Tym samym celom służy ustanowienie minimalnej stawki godzinowej przy wykonywaniu pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej. Od 2017 roku osoby pracujące na podstawie takiej umowy zarabiać mają przynajmniej 13 zł brutto za godzinę.
- Co więcej, przestrzegania nowych przepisów pilnować będzie Państwowa Inspekcja Pracy. Regulacja ta może przyczynić się do zmniejszenia skali stosowania umów cywilnoprawnych przy wykonywaniu zatrudnienia w warunkach charakterystycznych dla stosunku pracy.

2. STOSOWANIE PRZEZ ADMINISTRACJĘ RZĄDOWĄ KLAUZUL SPOŁECZNYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

O TEGO TYPU ROZWIĄZANIA ZABIEGALI RPO KOLEJNYCH KADENCJI. STWARZAJĄ ONE NOWE SZANSE M.IN. DLA WIELU SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH

- Kierownicy jednostek administracji rządowej zostali zobowiązani do analizowania możliwości stosowania klauzul społecznych we wszystkich postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego oraz rekomendację stosowania tych klauzul w postępowaniach, do których ze względu na wartość przedmiotu zamówienia nie stosuje przepisów ustawy o zamówieniach publicznych.
- Z analiz przeprowadzonych przez Rzecznika wynika, że realizacja zaleceń doprowadziła do upowszechnienia zasady udzielenia zamówienia z zastosowaniem wymogu zatrudnienia pracowniczego przy realizacji usług związanych w szczególności z ochroną osób i mienia, sprzątnięciem i cateringiem. Przyczyniła się także do ograniczenia zakresu stosowania zatrudnienia cywilnoprawnego w sytuacjach, które wskazują na wykonywanie pracy wymagającej umowy o pracę.
- Zamawiający może też dziś zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, np. z niepełnosprawnością, czy dotychczas bezrobotnych.
- Ułatwianie rozwoju spółdzielni socjalnych jest wartością, którą naprawdę trudno przecenić: to one pozwalają wielu ludziom wrócić do społeczeństwa po trudnych przejściach, usamodzielnąć się. Jednocześnie działania spółdzielni przyczyniają się do dobra całych lokalnych społeczności, uczą poszanowania godności człowieka i sensu pomocy innym.

3. PROGRAM RODZINA 500+

REALIZACJA PROGRAMU NIEWĄTPLIWIE PRZYCZYNIĄ SIĘ DO POPRAWY SYTUACJI POLSKICH RODZIN, ZWŁASZCZA WIELODZIETNYCH, ZNAJDUJĄCYCH SIĘ TRUDNYCH SYTUACJACH ŻYCIOWYCH. POWSTAJĄ MOŻLIWOŚCI WPIERANIA EDUKACJI DZIECI I ZASPOKOJENIE RÓŻNYCH POTRZEB ŻYCIOWYCH

- Rzecznik miał szansę przekonać się o tym w 2016 r. naocznie, dzięki wyjazdom i rozmowom prowadzonym w całym kraju w ramach programu spotkań regionalnych RPO.
- Do Rzecznika docierają jednak także skargi od osób nieobjętych programem. Konieczna jest analiza realizacji przyjętych w programie założeń w celu wprowadzenia niezbędnych korekt, dotyczących w szczególności objęcia programem dzieci w domach dziecka, poprawiających sytuację kobiet na rynku pracy oraz zwiększających szanse odpowiedniego poziomu świadczeń emerytalno-rentowych.

4. ODSZKODOWANIA DLA OFIAR STANU WOJENNEGO

WAŻNA DECYZJA DLA OSÓB, KTÓRE STRACIŁY PRACĘ I ŚRODKI DO ŻYCIA, BO UKRYWAŁY SIĘ PRZED INTERNOWANIEM PO 1981 R.

- Do tej pory wydanie decyzji o internowaniu, przy jednoczesnym braku skutecznego internowania, pozbawiał prawa do odszkodowania. Tymczasem są osoby, które nie zostały internowane, bo się skutecznie ukryły. Ale w efekcie straciły pracę, dochody, przeżyły bolesne rozstania z rodziną. W 2016 r., po wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, parlament podjął prace nad ustawą, która poszerza krąg osób uprawnionych do odszkodowania o osoby represjonowane, wobec których wydano orzeczenia sądowe albo decyzje o internowaniu w stanie wojennym, bez względu na okoliczność, czy ówczesnej władzy udało się je wykonać.
- Rzecznik podkreśla, że mimo upływu lat są wśród nas ludzie, którym PRL wyrządziła krzywdę, którą można i trzeba naprawiać. Nie tylko wielkie i głośne sprawy wymagają zadośćuczynienia, dlatego to dobrze, że nasze państwo z większą uwagą reaguje na niesprawiedliwości sprzed wielu lat.

5. WAŻNA UCHWAŁA SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWIE „OSOSBY NAJBLIŻSZEJ”

SĄD NAJWYŻSZY USTALIŁ, ŻE „OSOBA NAJBLIŻSZĄ” W ROZUMIENIU PRAWA KARNEGO JEST TAKŻE PARTNER LUB PARTNERKA TEJ SAMEJ PŁCI

Dzięki temu osoba homoseksualna może odmówić składania zeznań w sytuacji, gdyby miało to narazić partnera na odpowiedzialność karną, może być objęta przepisami o ochronie świadka, a także przysługuje jej prawo do odwiedzin raz w miesiącu partnera przebywającego w więzieniu.

Uchwała SN z dnia 25 lutego 2016 r. sygn. akt I KZP 20/15.

6. WZMOCNIENIE PRAW OSÓB UBEZWŁASNOWOLNIONYCH UMIESZCZANYCH W DOMACH POMOCY SPOŁECZNEJ

DZIĘKI PRZEŁOMOWEMU WYROKOWI TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO Z 28 CZERWCA 2016 R. (SYGN. K 31/15) OSOBA UBEZWŁASNOWOLNIONA UZYSKA REALNE UPRAWNIENIA W POSTĘPOWANIU O UZYSKANIE ZGODY SĄDU NA UMIESZCZENIE JEJ PRZEZ OPIEKUNA PRAWNEGO W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ

- Sąd będzie miał m.in. obowiązek wysłuchania osoby ubezwłasnowolnionej, a w razie zmiany okoliczności faktycznych osoba ubezwłasnowolniona będzie mogła samodzielnie zwrócić się do sądu o zgodę na opuszczenie dps.
- Rozstrzygnięcie to jest skutkiem wieloletnich starań w obronie konkretnej osoby, która zamknięta w DPS przez opiekuna prawnego przez kilkanaście lat próbowała przekonywać, że pozbawienie jej wolności w taki sposób nie jest konieczne.

7. ZAPOWIADANE ZMIANY PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH SUMY GWARANCYJNEJ PRZY OBOWIĄZKOWYCH UBEZPIECZENIACH OD ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ

W SENACKIEJ KOMISJI PRAW CZŁOWIEKA, PRAWORZĄDNOŚCI I PETYCJI PODJĘTO DZIAŁANIA W SPRAWIE ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ POSIADACZY POJAZDÓW MECHANICZNYCH

- Problem polega na tym, że wyczerpujące się sumy gwarancyjne powodują zaprzestanie wypłaty świadczeń rentowych przez ubezpieczycieli. Dotyczy to osób, które uległy wypadkom komunikacyjnym na początku lat 90., kiedy przyznawane sumy gwarancyjne były wyjątkowo niskie. Dziś sumy te wyczerpują się i osoby te tracą prawo do renty powypadkowej.
- Dzięki współpracy RPO z Senatem RP, parlament podjął prace nad ustawą, która przywróci tym osobom prawo do renty. Problem może dotyczyć aż kilkudziesięciu osób w Polsce. Są wśród nich także ludzie młodzi, których wypadek dotknął w dzieciństwie – a dziś tracą środki do życia, choć w niczym nie zawinili. Zapowiadana zmiana naprawi tę krzywdę.

8. STARANIA WŁADZ DOTYCZĄCE LEPSZEJ EGZEKUCJI ALIMENTÓW

DZIŚ W POLSCE RODZICE SĄ DŁUŻNIKAMI KILKuset TYSIĘCY DZIECI, DŁUGI ALIMENTACYJNE SZACOWANE SĄ NA 10 MILIARDÓW ZŁ

- Do tego od 2007 r. nie zmienił się próg dochodowego uprawniającego do otrzymania świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego (RPO zwraca uwagę, że ponieważ wzrośnie płaca minimalna, to z czasem wielu samotnych rodziców straci prawo do świadczenia z Funduszu). W 2016 r. RPO i Rzecznik Praw Dziecka (w wyniku współpracy z grupą ekspertów) zaproponowali wiele rozwiązań, które mogłyby poprawić sytuację. W odpowiedzi rząd przyjął opracowany przez resort sprawiedliwości projekt ustawy, który powinien ułatwić ściąganie alimentów od tych, którzy uchylają się od tego obowiązku wobec swoich dzieci, jak również utrudni uchylanie się przed tym obowiązkiem.
- Rzecznik zwraca uwagę, jak istotna jest współpraca różnych organów państwa, uwzględnianie wiedzy i punktów widzenia gromadzonych w instytucjach i organizacjach pozarządowych. Bez tego nie da się rozwiązywać poważnych problemów społecznych, dlatego działania podjęte w sprawie dzieci i alimentów wydają się tak istotne.

Rankingi RPO powstają od 2013 roku. Ich autorami są dyrektorzy poszczególnych zespołów problemowych w Biurze RPO. Na podstawie wskazanych przez nich problemów, opracowane jest zbiorcza informacja o najważniejszych sprawach w kraju z punktu widzenia praw człowieka i obywatela.